

мови, а відтак – мовну свідомість у юного покоління мовців, яке здебільшого і є цільовою аудиторією масово-культурної продукції.

Література:

1. Гундорова Т. Висока культура і популярна культура: слов'янський контекст. *Слово і Час*. 2008. № 9. С. 52–63.

2. Мельник І. В. Механізми державного регулювання інформаційних та масовокультурних впливів на ціннісні орієнтири соціуму в контексті гібридної війни. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління. Механізми публічного управління*. 2020. Том 31(70), № 4. С. 76–80.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-356-2-36>

Комісаров К. Ю.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри японської мови і перекладу
факультету східних мов
Київського університету імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КОРЕКТНОСТІ У СУЧАСНІЙ ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

Тема політичної коректності не є новою і ніколи не втрачала своєї актуальності. Чи не найзрозуміліший вияв політкоректності – це перефразування дискримінативних чи просто образливих висловлювань, і найбільшу кількість таких прикладів можемо спостерігати у текстах реклами та новин, позаяк можна сказати, що саме через ці тексти переважна більшість людей підтримує контакт зі світом, і тут не лише приділяється пильна увага належному використанню одиниць-замінників, а й постійно ведеться активний пошук найвлучніших мовних засобів, які відповідали би потребам мінливого часу. Так, наприклад, суфікс ~屋 споконвічно вживається на теренах Японії на позначення крамниць та закладів харчування, і такі слова, як 写真屋 (фотостудія), 八百屋 (овочева крамниця), ラーメン屋 (раменна) тощо усе ще можна зустріти навіть на сторінках підручників з японської мови для іноземців, а ознакою саме сучасного мовлення можна вважати наявність і таких одиниць, як ピザ屋 (піцерія). Проте, попри значне

поширення у повсякденному житті японців, суфікс ～屋 почав вважатися дискримінативним через своє історичне підґрунтя, адже у давнину він часто використовувався з деяким презирством, зневагою до людей, що займалися торгівлею. Тому останнім часом спостерігається тенденція в офіційному (формалізованому) мовленні замінювати його на ～店 – інший суфікс, що не має негативних конотацій. І таких, “свіжих”, міркувань можна зустріти у сучасному японському суспільстві чимало. Що ж до класичних прикладів, то це, насамперед, заміна 保母さん (няня) на гендерно нейтральне 保育士さん (фахівець/фахівчиня з догляду за дітьми); рекомендація на позначення осіб, що займаються бізнесом, вживати переосмислене запозичення з англійської мови ビジネスパーソン (business **person**) замість звичного ビジネスマン (business**man**); відмова від подальшого уживання англіцизму カメラマン (cameraman) на користь політично коректного еквівалента フォトグラファー (photographer); порада уникати вживання слів 彼氏 (коханий хлопець) та 彼女 (кохана дівчина) у мовленні щодо особи, про особисте життя якої нічого не знаєте, – краще натомість послуговуватися гендерно нейтральною одиницею パートナー (партнер/партнерка) [5].

Згідно з Оксфордським словником, “політкоректність – це уникнення форм вираження або дій, які сприймаються як ті, що можуть виключити, ізолювати або образити групи соціально обмежених чи дискримінованих людей” [1]. Зауважимо, що вивченням цієї проблеми ми вже займалися раніше, і, за нашими спостереженнями, одиниці мови, які в Японії не рекомендується вживати з міркувань політкоректності, належать, переважно, до п’яти великих тематичних груп: 1) неповага до особистості й прав людини: 部落民 (буракумін, представники соціальних низів), 特殊学級 (спецклас у школі); 2) презирливе ставлення до фізичних та психічних вад людини: かたわ (каліка), つんぼ (глухий); 3) зневага до професійної діяльності особи: 汚穢屋 (асенізатор), 隠亡 (спалювач трупів); 4) неповага до людей певної расової чи національно-етнічної приналежності, вихідців із певних територій: くろんぼ (чорновидий), チャンコロ (китайоза); 5) арго, просторіччя, жаргон: サツ (копи), パクる (“пакувати”, тобто “арештувати”). Також ми зазначали, що до самого терміну “політкоректність” в Японії спостерігається досить неоднозначне ставлення. Так, слово “ポリティカルコレクトネス” (чи, скорочено, “ポリコレ”) часто асоціюється у японців з іншим словом – 言葉狩り (“полювання на слова”), що означає табу на активне вживання певних

лексичних одиниць. Це слово має негативні конотації, оскільки у більшості японців асоціюється з полюванням на відьом (魔女狩り) чи полюванням на слабких (おやし狩り). На протигагу йому пропонується робочий термін 社会的に正しい言葉の置き換え (заміна на суспільно прийнятні слова). Однак, тут наголошується на тому, що мова повинна відповідати потребам часу, оскільки існує не так для того, щоб її зберігати, як для того, щоб нею користуватися [3]. Це, з-поміж іншого, і спонукало нас повернутися до теми репрезентації політичної коректності в японській мові.

За словами Ямагучі Шін'ічі, провідного наукового співробітника Центру глобальних комунікацій Міжнародного університету Японії, у той час, як політкоректність спостерігається в усіх сферах, і можна очікувати, що вона допоможе ліквідувати дискримінативні висловлювання, дехто у США вже скаржиться на “втому від політичної коректності”. Дослідник виділяє два головні моменти, які слід враховувати задля уникнення “надмірної політкоректності” (行き過ぎたポリコレ). Перший із них – це прояви агресії у спробі нав'язати іншим свої погляди (іноді політкоректність спекулятивно використовується як “культура скасування” для нападу на неприємні особисто вам речі). По-друге, необхідно чітко усвідомлювати, що в світі не існує якихось жорстких стандартів політичної коректності, тому далеко не завжди доцільно вдаватися до суттєвих обмежень себе та інших у висловленні думок. В основі політкоректності лежить концепція визнання різноманітності, тобто цінностей і способів мислення також інших людей, а не тільки своїх власних [2].

Ще одна причина нашого повернення до теми політкоректності полягає в тому, що на підприємствах Японії нині повсякчас наголошують на необхідності забезпечення сприятливого для роботи колективу психологічного клімату, і головна увага приділяється заходам, спрямованим на запобігання сексуальним домаганням [4]. Якщо проаналізувати такі висловлення, як 最近いつエッチしたの? (Коли у тебе востаннє був секс?), ○○ちゃんの初体験はいつなの? まだなの? (В якому віці у тебе був перший досвід? Ще не було?), 今まで何人と付き合ったことがあるの? (Скільки в тебе було партнерів до цього часу?), 胸小さいね。(У тебе такі маленькі груди...), 安産型の体型だよ。(У тебе така статура, що зручно народжувати), イライラしてるけど生理? (笑) (Ти така драгітлива! Місячні? /сміх/), то щодо їхньої недоречності на роботі не виникає жодних сумнівів. Проте, існують й інші продукти мовленнєвої діяльності, зіткнувшись із якими

варто поводитись вкрай обережно і вчасно захистити свої особистісні кордони. Так, かわいいね。(Така мила!), きれいだね。(Така гарна!), スタイルいいね。(Така стильна!), 色気があるね。(Така сексуальна!), 良い匂いがするね。(Так приємно пахнеш!), 今日特にきれいだけどデートでも行くの? (А ти сьогодні по-особливому причепурилася. Побачення?), 髪、切ったんだ。何かあったの? 心境の変化? 彼氏と別れたの? (О, підстриглася! Щось сталося? Що в тебе на душі, серйозні зміни? Розлучилися з коханим?) та інші схожі висловлювання на перший погляд можуть сприйматися як доброзичливі, і щось подібне можна зустріти й у підручниках з японської мови для іноземців. Насправді ж, тут може мати місце некоректний підтекст. На окрему увагу заслуговують висловлення, пов'язані з гендером та віком, і стосуються вони не лише сексуальних домагань, а й інших видів харасменту – можна навіть сказати, що такі речі складають стрижень проблеми політичної коректності: 男のくせに根性がない。(Наче й чоловік, а такий безхребетний!), 女には仕事を任せられない。(Доручити роботу жінці? У жодному разі), 女性は感情的に動くからなあ。(Жінки підходять до всього так емоційно!), 子どもが小さいうちは、母親は子育てに専念すべき。(Поки дитина мала, обов'язок матері – усю себе присвячувати догляду за нею), 30歳を超えたみたいだけど、結婚はまだかな。(“Розміняла” вже третій десяток, а заміж, схоже, не збирається), もう更年期だからな。(Це що вже, клімакс?). До цієї ж категорії належить використання на підприємстві (переважно, керівним складом) суфікса ちゃん із прізвищами чи іменами жінок та суфікса くん із прізвищами чи іменами чоловіків (це – пестливо-зменшувальні суфікси, за допомогою яких можна транслювати, зокрема, зневагу і зверхнє ставлення до особи).

Коротко підсумуємо сказане вище. По-перше, політична коректність повинна сприйматися як принцип, що вимагає відмовлятися від використання в мовленні всіх тих одиниць, котрі можуть уразити гідність індивіда, і вдаватися до заміни їх нейтральними або позитивно забарвленими. По-друге, більшість пересічних громадян Японії вважають за необхідне утримуватися від дискримінативної мовленнєвої поведінки, але висловлюються проти запровадження надмірних обмежень у публічному мовленні. По-третє, задля створення сприятливого психологічного клімату в колективі (і не лише з цією метою) необхідно вчасно відстежувати некоректні висловлення, що можуть сигналізувати про сексуальні домагання та інші прояви харасменту.

Література:

1. Oxford Languages | The Home of Language Data. Oxford Languages | The Home of Language Data. URL: https://en.oxforddictionaries.com/definition/political_correctness (date of access: 24.11.2023).
2. Suzuki N. 「行き過ぎ」を防ぐには？ポリティカルコレクトネスと向き合う方法. Cosmopolitan. URL: <https://www.cosmopolitan.com/jp/trends/society/a40343769/political-correctness> (date of access: 24.11.2023).
3. Комісаров К. Політична коректність як лінгвопрагматична категорія (на матеріалі сучасної японської мови). Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. *Східні мови та літератури*. 2017. № 1. С. 19–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Sm_2017_1_6 (дата звернення: 24.11.2023).
4. ポリコレとは？具体的な事例と、企業が対策しておきたい5つのこと | PR TIMES MAGAZINE. PR TIMES MAGAZINE. URL: <https://prtimes.jp/magazine/political-correctness> (date of access: 24.11.2023).
5. ポリティカルコレクトネス (PC) とは・意味 | 世界のソーシャルグッドなアイデアマガジン | IDEAS FOR GOOD. IDEAS FOR GOOD. URL: <https://ideasforgood.jp/glossary/political-correctness> (date of access: 24.11.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-356-2-37>

Кучеренко А. О.

*кандидат філологічних наук,
асистент кафедри мов і літератур Близького та Середнього Сходу
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ АРАБСЬКОМОВНОГО ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ X (НА МАТЕРІАЛАХ ДОПИСІВ ПРО ІЗРАЇЛЬСЬКО-ПАЛЕСТИНСЬКИЙ КОНФЛІКТ)

Сьогодні складно знайти сферу життя, на яку не вплинули б глобалізаційні процеси та новітні технології. Перехід до активнішого використання соціальних медіа в рутинних робочих справах торкнувся й галузі дипломатії. Термін «цифрова дипломатія» (англ. digital